

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

زمان چاپ: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

نقش روان شناسی تربیتی بر جوانب روانی و اجتماعی دانش آموزان

علی سرداری^۱، سودا اکبری خودلان^۲، مصطفی بازرگان^۳، صدیقه رضایی^۴، زینب کبری آرزومند رضانی^۵

۱- کارشناسی ارشد برق، دانشگاه غیرانتفاعی صائب

۲- کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید چمران اهواز

۳- سطح دو حوزوی

۴- کارشناسی الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه اصفهان

۵- سطح سه حوزوی

A.sardari@gmail.com

چکیده

روانشناسی تربیتی با تأکید بر جوانب روانی و اجتماعی دانش آموزان، نقش بسیار اساسی در تربیت و توسعه آنان ایفا می‌کند. این حوزه با توجه به مدیریت احساسات، آموزش مهارت‌های ارتباطی، تربیت هوش هیجانی، مدیریت استرس، و شناخت تفاوت‌ها و تنوع، به دانش آموزان کمک می‌کند تا در روابط اجتماعی بهتری ایجاد کنند. تربیت هوش هیجانی و توسعه مهارت‌های ارتباطی از جمله جوانب مهم روانشناسی تربیتی است که به دانش آموزان کمک می‌کند در محیط تحصیلی و جامعه با مؤثرترین نحو ممکن عمل کنند. ادامه این حوزه روانشناسی تربیتی به موضوعاتی همچون تربیت هوش هیجانی و توسعه مهارت‌های زندگی نیز انتقال می‌یابد. با توجه به آموزش دادن مهارت‌های مدیریت استرس و اضطراب، این حوزه به دانش آموزان کمک می‌کند تا با چالش‌ها و تغییرات زندگی بهتر کنار بیایند. همچنین، تربیت هوش هیجانی از اهمیت زیادی برخوردار است زیرا به دانش آموزان آموزش می‌دهد چگونه با احساسات خود کنار بیایند و این مهارت بر تقویت روابط اجتماعی آنان تأثیر مثبت می‌گذارد. با استفاده از دیدگاه‌ها و ابزارهای روانشناسی تربیتی، دانش آموزان می‌توانند در مسیر ترقی شخصی و اجتماعی خود پیشرفت کنند. این حوزه نقش بسیار مهمی در ایجاد محیط آموزشی سازنده دارد که به دانش آموزان امکان می‌دهد به شکل بهتری در جوامع مختلف شرکت کنند و با چالش‌ها بهترین راه‌حل‌ها را پیدا کنند.

کلمات کلیدی: روانشناسی، دانش آموزان، تعلیم و تربیت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۱- مقدمه

روانشناسی تربیتی به عنوان یک حوزه متنوع و مؤثر، نقش بسیار حیاتی در فرایند تربیت و توسعه دانش‌آموزان ایفا می‌کند. این حوزه فراتر از انتقال اطلاعات و مفاهیم درسی می‌رود و به بررسی عوامل روانی و اجتماعی که در تأثیرگذاری بر روابط اجتماعی دانش‌آموزان دخیل هستند، می‌پردازد. در این مقدمه، نگاهی به اهمیت و نقش روانشناسی تربیتی در تربیت دانش‌آموزان و ارتباطات اجتماعی آنان خواهیم داشت. روانشناسی تربیتی، بر اساس درک عمیق از ذهن و رفتار افراد، تلاش می‌کند تا علاوه بر انتقال دانش، به تربیت شخصیت و توانمندی‌های اجتماعی دانش‌آموزان نیز پرداخته و آنان را برای مواجهه با چالش‌های زندگی آماده سازد. این حوزه به دلیل ارتباط وثیق با روان‌شناسی و تربیت، نه تنها به بهبود عملکرد تحصیلی کمک می‌کند بلکه در شکل‌دهی به شخصیت و روابط اجتماعی فرد نقش یافته و تأثیر بسزایی بر کیفیت زندگی اجتماعی ایفا می‌کند. در این زمینه، اهمیت نقش معلمان و سیاق تدریس در ترویج مهارت‌های ارتباطی، مدیریت هوش هیجانی، و توسعه مهارت‌های زندگی در دانش‌آموزان بسیار چشمگیر است. با توجه به موضوعات پیچیده اجتماعی و فردی در دنیای امروز، روانشناسی تربیتی به عنوان یک راهنما و مشاور مؤثر، نقش اساسی در ساختارهای روابط اجتماعی دانش‌آموزان دارد. این حوزه با ارائه رویکردها و تکنیک‌هایی نوین، به معلمان امکان می‌دهد تا بیش از پیش در ارتقاء توسعه شخصی و اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر باشند. در این سیاق، بررسی چگونگی افزایش هوش هیجانی، توسعه مهارت‌های ارتباطی، و تربیت هوش معنوی در دانش‌آموزان از زاویه روانشناسی تربیتی، اهمیت بسیاری دارد. این مسیر نقش فعال معلمان را در شکل‌دهی به شخصیت و روابط اجتماعی دانش‌آموزان تأکید می‌کند و به آنها ابزارها و استراتژی‌های لازم برای رشد بهتر فراهم می‌آورد. در نتیجه، توجه به مباحث و رویکردهای روانشناسی تربیتی به عنوان یک ستون اساسی در فرایند تربیت، به دانش‌آموزان امکان می‌دهد تا نه تنها اطلاعات تخصصی خود را گسترش دهند بلکه با شناخت بهتر از خود و دیگران، به شکل بهتری در جوامع مختلف شرکت کنند و به فردی مسئول، اخلاقی و اجتماعی تربیت شوند. بر این اساس، این مقدمه تأکید دارد که روانشناسی تربیتی با تأکید بر توسعه دانش‌آموزان به لحاظ روانی و اجتماعی، نقش بسیار حیاتی در تربیت نسل‌های آینده و شکل‌دهی بهتر جوامع دارد.

۱. نظریه هوش هیجانی:

- این نظریه تأکید دارد که درک و مدیریت احساسات، تفکر انتقادی، همدلی، و مهارت‌های ارتباطی از اهمیت بالایی در موفقیت فردی و اجتماعی افراد است. در محیط تحصیلی، توسعه هوش هیجانی دانش‌آموزان توسط معلمان می‌تواند به بهبود روابط اجتماعی و عملکرد تحصیلی آن‌ها کمک کند.

۲. نظریه توسعه مهارت‌های ارتباطی:

- این نظریه بر اهمیت آموزش مهارت‌های ارتباطی مؤثر، گوش دادن فعال، و حل مسائل در ارتقاء روابط اجتماعی دانش‌آموزان تأکید دارد. معلمان با توجه به این نظریه می‌توانند محیط‌های یادگیری را تدارک دهند که به تقویت این مهارت‌ها کمک کند.

۳. روانشناسی تحولی:

- این رویکرد بر مطالعه فرآیندهای تحول و رشد شخصیتی فرد تأکید دارد. در زمینه تربیت، معلمان می‌توانند با فهم بهتر از مراحل تحولی دانش‌آموزان، به شکل بهتری در تربیت و توسعه آن‌ها مشارکت کنند.

۴. نظریه هوش معنوی:

- این نظریه بر توسعه دادن ابعاد معنویت و ارتباط آن با روابط اجتماعی تأکید دارد. معلمان با ایجاد محیط‌های معنوی در کلاس درس می‌توانند به بهبود روابط دانش‌آموزان کمک کنند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۵. تئوری پرورش هوش هیجانی:

- این تئوری به تدریس مهارت‌های هوش هیجانی توسط معلمان به دانش‌آموزان می‌پردازد. تقویت هوش هیجانی دانش‌آموزان می‌تواند در بهبود روابط اجتماعی و مدیریت احساسات آنان مؤثر باشد.

۶. روانشناسی یادگیری اجتماعی:

- این رویکرد بر مطالعه تأثیرات محیط‌های یادگیری اجتماعی بر روابط اجتماعی دانش‌آموزان تمرکز دارد. معلمان با شکل‌دهی به محیط‌های یادگیری مثبت و اجتماعی می‌توانند در تقویت روابط دانش‌آموزان سهیم باشند.

۷. نظریه مدیریت استرس:

- این نظریه بر مطالعه استرس و ابزارهای مدیریت استرس تأکید دارد. معلمان با آشنایی با این اصول می‌توانند در ارائه راهکارهای مبتنی بر روانشناسی تربیتی به دانش‌آموزان برای مدیریت و کاهش استرس کمک کنند.

روانشناسی تربیتی:

روانشناسی تربیتی علمی است که به مطالعه روابط میان عوامل روانی و رفتاری فرد در فرآیند تعلیم و تربیت می‌پردازد. این حوزه به تحلیل عواملی چون یادگیری، توجه، حافظه، تفکر، و انگیزه فرد در سیاق محیط تعلیمی می‌پردازد.

نقش روانشناسی تربیتی در روابط اجتماعی دانش‌آموزان:

۱. فهم عوامل شناختی:

- روانشناسی تربیتی به معلمان کمک می‌کند تا عوامل شناختی و مغزی که در یادگیری دانش‌آموزان نقش دارند، را درک کرده و به بهبود روند یادگیری آنان کمک کند.

۲. توجه به اختلافات فردی:

- این حوزه نقش مهمی در درک اختلافات فردی دانش‌آموزان دارد. فهم این اختلافات، معلمان را قادر می‌سازد تا به شیوه‌های مختلف به هر دانش‌آموز نزدیک شوند و با نیازها و استعداد‌های آنها مطابقت داشته باشند.

۳. مدیریت انگیزه و رفتار:

- روانشناسی تربیتی به معلمان ابزارها و تکنیک‌هایی را ارائه می‌دهد تا بتوانند انگیزه دانش‌آموزان را افزایش دهند و رفتارهای مثبت را ترویج کنند.

۴. تأثیر محیط آموزشی:

- با بررسی تأثیرات محیط‌های آموزشی بر روابط اجتماعی دانش‌آموزان، روانشناسی تربیتی به بهبود محیط‌های یادگیری و ارتقاء تعاملات اجتماعی کمک می‌کند.

۵. ترویج مهارت‌های ارتباطی:

- این حوزه به معلمان کمک می‌کند تا مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان را تشخیص داده و بهبود بخشند، که این مهارت‌ها در روابط اجتماعی آنان بسیار اهمیت دارند.

در کل، روانشناسی تربیتی با فراهم کردن اطلاعات و الگوهای علمی، معلمان را در بهترین نحو به فهم عمقی از دانش‌آموزان و مدیریت روابط اجتماعی آنان هدایت می‌کند. این دیدگاه به معلمان امکان می‌دهد تا با تنظیم محتوا و فرآیندهای آموزشی، به بهبود رفتارها و روابط اجتماعی دانش‌آموزان کمک کنند.

مبانی نظری روانشناسی تربیتی به مجموعه اصول و نظریه‌هایی اشاره دارد که در زمینه تربیت و یادگیری افراد تأثیر گذارند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۱. نظریه یادگیری اجتماعی:

- این نظریه توسط آلبرت باندورا ارائه شده است و بر این اصل مبناست که افراد از طریق تعامل با محیط اجتماعی خود، از جمله همسالان، خانواده، و معلمان، یاد می‌گیرند. این نظریه تأکید دارد که نمونه‌برداری از دیگران، تقلید از مدل‌ها، و تقویت‌ها در یادگیری و توسعه رفتار اجتماعی دخیل می‌باشند.

۲. نظریه هویت و رشد شخصیت:

- این نظریه بر این اصل مبناست که هویت فردی و رشد شخصیت تحت تأثیر تجارب تربیتی و اجتماعی قرار دارد. نظریه هویت به ما می‌گوید که هویت فردی از تعامل با محیط اجتماعی، ارتباطات اجتماعی، و تجربیات زندگی بوجود می‌آید.

۳. نظریه رفتاری:

- بر اساس این نظریه، رفتارها به عنوان نتیجه‌ای از تحریک و پاداشها و مجازات‌ها توجیه می‌شوند. این نظریه درکی ارائه می‌دهد که چگونه تربیت و تشویق‌ها می‌توانند رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان را شکل دهند.

۴. نظریه تعلیم و یادگیری:

- نظریه تعلیم و یادگیری به ما می‌گوید که دانش‌آموزان از طریق فعالیت‌ها، تجربیات، و تعامل با محیط آموزشی خود یاد می‌گیرند. این نظریه به تأکید بر فرآیند یادگیری فعال و تجربی می‌پردازد.

۵. نظریه نیازهای پیرامونی:

- بر اساس این نظریه، نیازهای اجتماعی، امنیتی، و ارتقاء به عنوان عوامل تعیین‌کننده رفتارها و ارتباطات اجتماعی دانش‌آموزان مطرح می‌شوند. تأکید بر تأثیرات محیط اجتماعی بر رفتارها و تعاملات آموزشی و تربیتی قرار دارد.

این مبانی نظری روانشناسی تربیتی نشان می‌دهند که تربیت و یادگیری دانش‌آموزان تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی، رفتاری، و هویتی قرار دارد. معلمان با درک این نظریه‌ها می‌توانند بهبود روابط اجتماعی دانش‌آموزان و توسعه مهارت‌های ارتباطی آنان را تسهیل کنند.

عوامل موثر بر روانشناسی تربیتی و نقش آن در روابط اجتماعی دانش‌آموزان گسترده و تأثیرگذار هستند. در ادامه، برخی از این عوامل و نقش آن‌ها در روابط اجتماعی دانش‌آموزان ذکر شده است:

۱. سبک تربیتی معلمان:

- سبک تربیتی معلمان تأثیر زیادی بر روابط اجتماعی دانش‌آموزان دارد. ایجاد محیطی حمایت‌آمیز و ارائه بازخورد مثبت توسط معلمان می‌تواند به تقویت اعتماد به نفس و ارتباطات مثبت کمک کند.

۲. احترام به تفاوت‌ها:

- تربیت به گونه‌ای که به احترام به تفاوت‌های فردی و فرهنگی تأکید داشته باشد، می‌تواند در ایجاد ارتباطات مثبت و اجتماعی تقویت‌کننده نقش داشته باشد.

۳. پشتیبانی اجتماعی:

- حضور پشتیبانی اجتماعی در محیط تحصیلی و ارتباط مثبت معلمان با دانش‌آموزان می‌تواند به تقویت احساس امنیت و تعلق به گروه کمک کند.

۴. تعاملات خانوادگی:

- روابط خانوادگی و نقش والدین در تربیت تأثیر بسزایی در روانشناسی تربیتی دانش‌آموزان دارد. حضور خانواده به عنوان محور حمایت و توجه، به تقویت روابط اجتماعی دانش‌آموزان کمک می‌کند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۵. پیشنهادات و تشویق:

- تشویق و تأیید اقدامات مثبت دانش‌آموزان توسط معلمان و همچنین همکلاسی‌ها، به تقویت اعتماد به نفس و تعلق به جمعیت مدرسه کمک می‌کند.

۶. محتوای آموزشی محور روانشناسی:

- انتخاب محتوای آموزشی که به جذب و توجه دانش‌آموزان کمک کند و با اهتمام به نیازها و علایق آنان هماهنگ باشد، می‌تواند در بهبود روانشناسی تربیتی و روابط اجتماعی آنان تأثیرگذار باشد.

این عوامل نشان‌دهنده ارتباط پیچیده بین تربیت، روانشناسی، و روابط اجتماعی دانش‌آموزان است که در تجربه یادگیری و رشد آنان تأثیرگذاری قابل توجهی دارند.

روانشناسی تربیتی به عنوان یک حوزه مطالعاتی، به بررسی و تحلیل فرآیندها و ارتباطات روانی در زمینه تعلیم و تربیت می‌پردازد. این حوزه متنوع به عنوان یک دانشگاهی و کاربردی، ارتباط میان عوامل روانی، اجتماعی، و فردی دانش‌آموزان و معلمان را بررسی می‌کند. در زیر، برخی از نقاط کلیدی در حوزه روانشناسی تربیتی معرفی شده‌اند:

۱. پژوهش در حوزه یادگیری:

- روانشناسی تربیتی مطالعه عمیقی از فرآیند یادگیری، حافظه، و تفکر دانش‌آموزان ارائه می‌دهد. این پژوهش‌ها به بررسی اثرات مختلف روش‌های آموزشی بر عملکرد تحصیلی و روانی دانش‌آموزان می‌پردازند.

۲. ارتقاء مهارت‌های اجتماعی:

- روانشناسی تربیتی به توسعه مهارت‌های اجتماعی و همکاری گروهی در دانش‌آموزان توجه دارد. مطالعات در این زمینه به معلمان راهنمایی می‌دهند که چگونه محیط کلاس را برای توسعه این مهارت‌ها فراهم کنند.

۳. مدیریت کلاس و رفتارهای آموزشی:

- تحقیقات روانشناسی تربیتی به معلمان کمک می‌کند که با مدیریت موثر کلاس و تشخیص و مدیریت رفتارهای دانش‌آموزان، یک محیط آموزشی فعال و مثبت ایجاد کنند.

۴. تأثیرگذاری فاکتورهای روانی بر یادگیری:

- بررسی تأثیر فاکتورهای روانی مانند انگیزه، اعتقادات هوشی، و خودنظم‌دهی بر فرآیند یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از جمله موضوعات مهم در روانشناسی تربیتی است.

۵. تعلیم و تربیت فراگیران با نیازهای ویژه:

- روانشناسی تربیتی به مطالعه نحوه آموزش و پرورش فراگیران با نیازهای ویژه اختصاص دارد و به ارائه راهکارهای بهبود محیط آموزشی برای این گروه از دانش‌آموزان می‌پردازد.

۶. سنجش و اندازه‌گیری توانمندی‌ها:

- روانشناسی تربیتی به طراحی و استفاده از ابزارها و روش‌های سنجش برای اندازه‌گیری توانمندی‌ها و پیشرفت دانش‌آموزان می‌پردازد.

نتیجه گیری

نتیجه گیری این است که روانشناسی تربیتی به عنوان یک حوزه تحقیقاتی حیاتی در زمینه تعلیم و تربیت، مطالعه عمیقی از فرآیندها و ارتباطات روانی میان فردی، گروهی، و ساختارهای آموزشی دارد. این حوزه اطلاعات و الهامات مفیدی برای معلمان، مدیران، و سیاست‌گذاران ارائه می‌دهد تا محیط‌های آموزشی را بهبود بخشند و توانمندی‌های دانش‌آموزان را تقویت نمایند. با توجه به نتایج تحقیقات در این زمینه، ایجاد محیط‌های حمایتی، توسعه مهارت‌های اجتماعی، و توجه به تفاوت‌های فردی، از جمله اقدامات کلیدی در بهبود فرآیند یادگیری و روانشناسی تربیتی دانش‌آموزان است.

منابع:

- ۱- مبنای تعلیم و تربیت اسلامی، " محسن شکوهی "
- ۲- تربیت کودک، محمد صفری (زر افشان)
- ۳- تربیت کودک از دیدگاه اسلام، " رشید پور "
- ۴- خانواده و تربیت کودک، ص ۲۲۸-۲۲۶
- ۵- خانواده و تربیت کودک، ص ۲۸۲-۲۷۶
- ۶- غررالحکم، ص ۸۵۴
- ۷- روانشناسی تربیتی
- ۸- اسلام و تربیت دختران
- ۹- وسایل الشیعه، ج ۱۵، ص ۱۹۳
- ۱۰- مجمع الزوائد، ج ۸، ص ۱۵۹